

Zorgzaam burgerschap van jongs af aan

Zo'n zeventig actieve buurtbewoners, verenigingsleden, mantelzorgers en beroepskrachten dachten zaterdag na over de balans tussen gemeenschap en gemeente voor de samenleving. Een twintigtal gemeenteraads-leden, wethouders en ambtenaren waren hun publiek in de sfeervol aangeklede zaal van het Borchuus.

Met de Kerst op komst stonden buurtbewoners, verenigingsleden en mantelzorgers zaterdag stil bij de vraag wat vandaag de dag mogelijk en nodig is om je in te zetten voor elkaar en de gemeenschap. Wat is zorgzaam burgerschap? Wat kunnen en willen inwoners zelf en wat verwachten zij daarbij van de gemeente? De gespreksdag was een initiatief van de gemeenteraad. De enige echte Kerstman was speciaal naar het Borchuus in Varsseveld gekomen om de mensen te verwelkomen in een sfeervol aangeklede zaal.

De gemeente staat voor belangrijke beslissingen op het gebied van maatschappelijke ondersteuning en jeugdzorg. Daarbij zoekt de gemeenteraad naar een goede verhouding tussen gemeenschap en gemeente. Wat voor gemeente wil Oude IJsselstreek zijn? Waarin iedereen tot zijn recht komt en niemand in de verdrukking? Om deze vraag met zorg te behandelen had de raads werkgroep sociaal beleid uit de gemeenteraad een gespreksdag georganiseerd in het Borchuus. Prof. dr. Micha de Winter zorgde voor inspiratie en ging met groepen buurtbewoners, verenigingsleden en mantelzorgers het gesprek aan. Om er voor te helpen zorgen dat het beleid aansluit bij wat er leeft. En belastinggeld zo goed mogelijk wordt besteed.

Het grote belang van sociale netwerken

Micha de Winter is lid van de landelijke Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) en hoogleraar maatschappelijke opvoeding in Utrecht. Hij legde de link tussen opgroeien en burgerschap: "Opgroeien gebeurt thuis, op school en in de buurt. Je ontwikkelt je door de manier waarop we met elkaar samenleven in de straat, de buurt, het dorp of de stad. Uit alle onderzoeken blijkt dat kinderen die in een verbindende omgeving opgroeien het in alle opzichten beter doen. Er toe doen, nodig zijn, erbij horen, zijn doorslaggevend voor de ontwikkeling van een kind en zijn maatschappelijke kansen. Zo'n veertig, vijftig jaar geleden had een kind niets te vertellen. Het gezin, de kerk, de school, de verenigingen, alles was erop gericht dat het kind ingepast werd in de leefwereld van de ouders. Er is veel veranderd. In onze huidige samenleving staat het individu op de eerste plaats. Ouders zijn gelukkig als hun kind gelukkig is, goed in zijn vel zit en zijn talenten kan ontplooiën. De individualisering is een positieve ontwikkeling, maar er zitten ook schaduwkanten aan. We zijn zo met ons eigenbelang bezig, dat we steeds minder oog hebben voor het belang van anderen. Samen leven wordt een steeds groter probleem."

Verbeter de wereld, begin bij de opvoeding: vanachter de voordeur naar de democratie en verbinding. Vanuit die invalshoek zocht Micha de Winter met de deelnemers naar handvatten voor betrokken burgerschap.

Vergrootglas

Pedagoog De Winter vervolgde: "Bij het maken van beleid zijn we geneigd om risico's met een vergrootglas te volgen. Elk signaal, probleem of afwijking willen we zo vroeg mogelijk opsporen om moeilijkheden te voorkomen. Preventief. Dat begint al bij baby's die acht weken jong zijn en vanaf dat moment gevolgd worden. De focus in onze maatschappij ligt niet op het gezin, maar op het individu. Maar opvoeden is meer dan werken aan het geluk van je kind. Het heeft met tal van aspecten te maken; identiteit, cultuur, waarden en normen en vooral hoop en perspectief. Wat heb je als mens nodig om je gelukkig te voelen in de samenleving? Dat heeft direct te maken met naberschap. Anders gezegd: kinderen gedijen in een rijk sociaal netwerk. Opgroeien in een buurt waar mensen elkaar kennen, elkaar ontmoeten op straat en zorg delen als dat nodig is. Zo'n buurt – ongeacht of het een rijke of arme buurt is – biedt een beschermende schil tegen geweld en kindermishandeling. Plekken waar je elkaar kunt ontmoeten helpen de sociale kwaliteit van een buurt te verbeteren. Als je elkaar kent, kun je elkaar net iets gemakkelijker aanspreken. Meldpunten Jongerenoverlast zijn er om het ontevreden burgers naar de zin te maken. Goedbedoeld beleid, maar het maakt de verantwoordelijkheid van burgers onmogelijk. Het ontmoedigt naberschap. Daar gaan we het over hebben vandaag; hoe kunnen we er samen voor zorgen dat mensen gezien worden en zich nodig voelen in hun omgeving?"

Vraagmuur, uitdagingmuur en klaagmuur

Aan het begin van de gespreksdag konden de deelnemers hun ideeën, wensen en knelpunten naar voren brengen. Hoe kun je in deze veranderende tijd – met steeds meer gezinsleden die werken en druk zijn met tal van andere zaken – gestalte geven aan zorgzaam burgerschap? De ideeën kwamen op een uitdagingmuur, de wensen en vragen op een vraagmuur en de knelpunten op een klaagmuur. Stuk voor stuk bouwstenen voor het beleid.

Samenleven, hoe doen we dat?

En het gesprek ging ergens over. "Naberschap was vroeger pure noodzaak. Zeker op het platteland toen je met een emmer aan de fiets je buurman ging helpen met het melken. Als de buurvrouw ziek was, ging je automatisch helpen in de huishouding. Naberschap was vanzelfsprekend. Je vroeg niet om hulp, je ging gewoon. Het was een kwestie van doen", zei een buurtbewoner. "In onze huidige samenleving kan het een meerwaarde hebben om zorg te verlenen, maar ook om zorg te krijgen. Alhoewel we op moeten passen dat naberschap geen middel wordt om problemen op te lossen of financiële gaten te vullen", reageert een mevrouw. "Hulpvaardigheid is iets anders dan een leefbare buurt. Daarin kan de gemeente wel degelijk ondersteunen door ontmoetingsplekken te creëren, bijvoorbeeld een kinderspeelplaats waar kinderen en (groot)ouders elkaar kunnen ontmoeten. Vroeger kwamen we elkaar overall vanzelf tegen", vult een mevrouw aan. "Nu moeten we misschien nieuwe vormen kiezen, zoals ouderkamers op scholen voor hangouders die na het wegbrengen van hun kinderen nog even blijven hangen. Want die mensen moet je niet weggagen, maar juist binnenhalen", reageert De Winter. "En wat doe je met nieuwe inwoners? Hoe worden die geïnformeerd over zorgzaam burgerschap? Is het een idee om een vrijwilliger iets te laten vertellen over de tradities van de Achterhoek?" Hoe verschillend de ideeën ook waren, de overeenkomst was dat ze kleinschalig waren en dichtbij. Maar dan nog, hoe breng je vraag en aanbod bij elkaar? Een vraag voor de gemeente?

Aanwas vrijwilligers niet vanzelfsprekend

Een natuurlijk aanwas van jonge leden is verleden tijd. De jeugd van nu heeft het druk met van alles en nog wat. Bovendien bieden de media 's avonds afleiding die er vroeger gewoonweg niet was. Een mooi voorbeeld van hoe een sociaal netwerk tot een geweldig resultaat kan leiden, is de bouw van een schuur bij het Hofshuus waarvan een groot gedeelte gerealiseerd werd door vrijwilligers. "Je doet iets voor de gemeenschap, je onderhoudt sociale contacten, iedereen kent wel weer iemand en zo ontrolt zich als vanzelf een sociaal netwerk." De sportverenigingen hebben van nature een wat jonger ledenbestand. Bovendien zijn nieuwe initiatieven ontwikkeld door nieuwe verbindingen te zoeken, bijvoorbeeld tussen voetbal en atletiek is 'Old&Gold' ontstaan, gericht op gepensioneerden. "De gemeente zou ondersteunend kunnen zijn door testmateriaal ter beschikking te stellen." Mooie voorbeelden van initiatieven die soms eenvoudigweg ontstaan doordat een iemand een vraag durft te stellen. Tot slot werd opgemerkt dat vrijwilligerswerk ook wel geassocieerd wordt met werk waar je levenslang aan vastzit. De moeite waard om te zien of een manier om ondersteuning te vragen voor korte (kennismakings)projecten wel aanmeldingen oplevert.

Mantelzorger, daar kies je niet voor

Verskil met vrijwilligers is dat mantelzorgers er niet voor kiezen om mantelzorger te worden. "Mantelzorger dat word je gewoon. Daar groei je in en dat overkomt je. Bovendien vindt de buitenwereld het vaak heel vanzelfsprekend dat je voor je zieke familielid zorgt", zei één van hen. Verbinding met andere mantelzorgers is nodig om erkenning en herkenning te krijgen en op de been te blijven. Mantelzorgers worden bovendien geconfronteerd met bureaucratie. Dat je wel vergoeding kunt krijgen voor persoonlijke verzorging en niet voor huishoudelijke hulp. Terwijl je dat best uit handen zouden willen geven, maar moeder juist graag zelf wil verzorgen. Bovendien brengt de vraag om hulp een hoop administratieve rompslomp met zich mee. "Is er geen ruimte om na te denken over maatwerk?" zo luidde de vraag richting gemeente. En zo ja, waar zou je je wensen dan kenbaar kunnen maken; bij een netwerkcoach? In ieder geval een vast contactpersoon die herkent waar je het over hebt en je verhaal kwijt kunt. En is het een idee om je ongewilde kennis en ervaring met andere mantelzorgers te delen? Dat lijkt simpel, maar is niet zo eenvoudig. "want om die knop thuis in je eentje om te draaien, daar komt heel wat bij kijken. Inmiddels weet ik dat het helpt om kennis te delen en ervaringen uit te wisselen met andere mantelzorgers, maar dat ging heel schoorvoetend, want wie ben jij om hulp te vragen, terwijl je naaste ziek is?" aldus een mantelzorger.

De raads werkgroep en de wethouders waren onder de indruk van de verhalen. Elsbeth Koek van het Instituut voor Maatschappelijke Innovatie (IMI) leidde de gespreksdag en zal de resultaten van de gespreksdag vastleggen in een eindverslag, met praktische aanbevelingen voor het sociaal beleid in onze gemeente. Met op de valreep nog een tip van de vrijwilligers: "Zorg dat er wat mee gedaan wordt. Goed luisteren betekent ook vertellen wat wel en niet mogelijk is."

De enige echte Kerstman kwam hoogst persoonlijk naar Varsseveld om de deelnemers welkom te heten. Voor zijn bezoek belde de goede man nog even met zijn vriend en alter ego Sinterklaas die op zijn beurt weer goed bevriend schijnt te zijn met CDA-fractievoorzitter Peter van de Wardt... "Wat ben ik jaloers op het woord 'Naberschap', of het nieuwerwetse begrip 'civil society'. Een woord dat jullie alweer snel vertaald hebben naar 'zorgzaam burgerschap'. Daar gaan we het vandaag over hebben. Ik zal de hele dag met jullie optrekken en vooral goed naar jullie luisteren". Aan het eind van de dag trakteerde de Kerstman alle deelnemers op een heerlijke kerststol. Op de foto wordt hij vergezeld door professor Micha de Winter (links) en Elsbeth Koek van het Instituut voor Maatschappelijke Innovatie (IMI). Zij leidde de gespreksdag en maakt het verslag met aanbevelingen.